

Emlékezés Prohászka János professzorra

In memory of Professor János Prohászka

Szakmánk, a műszaki anyagtudomány nagyjaira való emlékezés mindannyiunk kötelessége. E feladat teljesítésekor azonban különös gondossággal kell mondatainkat megfogalmazni, hiszen a visszaemlékező sorokat olvashatják olyanok, akik még személyesen ismerték, és vannak olyanok, akik már csak a visszaemlékezések alapján alkotnak képet róla. Vigyázni kell arra, hogy a visszaemlékező sorok ne torzítsák a kialakult képet, illetve az új generációkban is helyes kép alakuljon ki a professzor személyéről. Arra még fokozottabban kell figyelemmel lenni, hogy a személyes visszaemlékezés ne a visszaemlékezőről, hanem róla szóljon.

Dr. Prohászka János professzor úrral egyetemi éveim után ismerkedtem meg, édesapám, dr. Verő József és a közöttük lévő baráti viszonyunk köszönhetően. Ebben az időben fő kutatási területe a fémek anyagok kristallitjainak maratósi idomok segítségével történő orientáció-meghatározása volt. Ehhez a kutatási irányhoz kapcsolódtak az én emissziós elektronmikroszkópos vizsgálataim is. A szemcsék egyedi orientációjának meghatározására kiváló lehetőséget biztosítottak az in situ deformációs kísérletek során keletkező csúszási sávok, illetve a nagyhőmérsékletű vizsgálataim során az átalakuló acélok auszteni kristallitjaiban megjelenő különböző helyzetű újrakristályosodási ikrek leképzése. Ez utóbbi téma keltette fel érdeklődését, különösen akkor, amikor olyan felvételeket tudtam mutatni neki, amelyek egy-egy kristallitban legalább három, de sokszor négy különböző helyzetű ikertartomány volt látható. A professzor úr, látva ezeket a felvételeket, papírt ragadott, és elmagyarázta, hogy az alapszemcse orientációjának ismeretében hogyan lehet kiszámítani az ikertartományok felületre merőleges irányát. Az orientáció és az egyes kristálytartományok „szürkeségi szintje” alapján sikerült az orientációs egységháromszögben ezt az összefüggést ábrázolni. Ebből a munkából született egy közös publikációnk, amely az NDK kohászati lapjában, a Neue Hütte-ben jelent meg.

Ezek a számítások meglehetősen sok időt vettek igénybe. Amikor 1975-ben kijutottam Ausztriába ENSZ ösztöndíjasként, az első dolgom e témakör irodalmának a felderítése volt. Találtam is egy cikket egy vastag melléklettel együtt, amely az oktaéder síkokra vonatkozóan megadta egy fokos lépésekben az alapszemcse orientációját. Amikor hazajöttem, félve mutattam meg ezt a cikket a professzor úrnak, hiszen ebben a cikkben az ő általa kidolgozott megoldásnál általánosabb és könnyebben kezelhető megoldás szerepelt. Félelmem azonban nem igazolódtott be, Prohászka professzor úr örömmel vette tudomásul, hogy az orientáció meghatározásnak ez a módja másokat is érdekel, így jól illeszkedik saját munkája is a nemzetközi élvonalhoz.

Az Ausztriából való visszatérésem éve, 1975. édesapám

számára nehezen magyarázható eseményekkel indult, puccsal leváltották a Vasipari Kutató Intézet igazgatói pozíciójából. Sokan elfordultak emiatt tőle, de Prohászka professzor úr hűségesen kitartott mellette. Rendszeresen látogatta őt lakásunkon, és a Műszaki Tudományok Osztálya keretében is együtt dolgoztak. Az együttműködésnek kézzel fogható eredménye lett a kétalkotós rendszerek egyensúlyi fázisdiagramjáról szóló átfogó cikkük, amelyet valamelyik neves nyugati folyóiratnak küldtek meg publikálásra. Arra is emlékszem, hogy a publikációban egy vagy két, addig még nem ismert típusú egyensúlyi fázisdiagramról is írtak. Pár hét elteltével megkapták a lektori véleményt, amelyben megdicsérték a témakör minden részletre kiterjedő feldolgozását, de a publikálását nem javasolták, mert véleményük szerint a munka nem tartalmaz új eredményt. A lektori véleményre adandó választ nálunk beszéltek meg, és még most is előttem van két professzorom csalódott tekintete. Meg voltak ugyanis győződve arról, hogy ez a munka messze megüti az adott folyóiratban megjelenő publikációk színvonalát, és új eredményeket is közöl. Úgy emlékszem, a lektori véleményre nem válaszoltak írásban, és az akkor még létező Műszaki Tudomány folyóiratban való közlés mellett döntöttek¹.

Édesapám 1985-ben bekövetkezett haláláig barátságuk mindvégig töretlen volt, és ez a barátság sokat jelentett az édesanyám '77-ben bekövetkezett halála utáni években. Édesapám 1985 májusában halt meg, a Farkasréti temetőben történt hivatalos búcsúztatás után néhány héttel helyeztük örök nyugalomra szülővárosában, Sopronban. Az Akadémiát Prohászka János, elsősorban mint barátja képviselte. A búcsúszertartás a szokásoknak megfelelően a ravatalozóházban kezdődött, melynek személyzete úgy gondolta, hogy egy kétszeres Kossuth-díjas professzor temetésekor a háttérzene csak egy munkásmozgalmi induló lehet. A jelenlévők megdöbbenése után Prohászka professzor volt, aki azonnal intézkedett az oda nem illő zene leállítására.

Prohászka János kutatói tevékenysége a '70-as évek második és a '80-es évek első felében elsősorban az úgynevezett gyorshevítes technológia megvalósítására irányult, így a kristálytani kutatások háttérbe szorulásával egy ideig nem volt közös szakmai témánk. Pályafutásomat azonban figyelemmel kísérte, és jól emlékszem arra a pillanatra, amikor bemutatót a V2 épület első emeleti tanszéki titkárságra nyíló szobája új lakójának, dr. Ginsztler Jánosnak. A bemutatás előtt még saját szobájában mondta nekem: „figyelj Balázs, akivel most találkozni fogsz, lesz az utódom, s nagy ember lesz.”

Néhány évvel később, és ez már a nagydoktori címem elnyerése után történt, egy beszélgetés végén hozzám fordulva mondta: „Balázs, javasolni fogunk a levelező tagságra, és vedd fel a kapcsolatot dr. Terplán Zénó

¹ Verő J, Prohászka J: A kétalkotós ötvözetek állapotábrái. Műszaki Tudomány, 52 (1976) 1–25.

Az I. OATK konferencia elnöksége és résztvevői. Az elnöki asztalnál dr. Prohászka János akadémikus nem az őt megillető helyen ült, mert csak késve érkezett a helyszínre

professzorral, aki egyik ajánlód lehet.” Úgy meglepődtem, hogy tőlem szokatlan módon visszakérdeztem: „engem?”

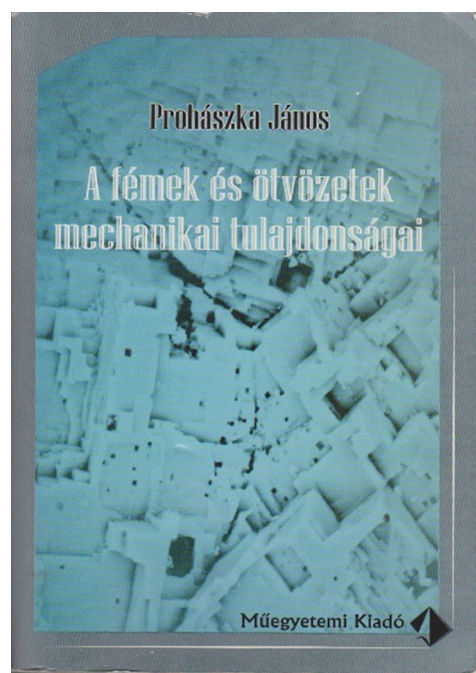
Prohászka professzorral a szakmai és társadalmi élet számos területén tevékenykedtünk együtt, az együttműködés minden elemét az segítette, hogy bár végzettsége szerint gépész volt, de a kohászokat nagyon tisztelte. A '80-as évek legvégétől a 2000-es évek elejéig a BKL Bányászati és Kohászati Lapok Kohászat című folyóiratának felelős szerkesztője voltam, és ebben a minőségemben felkértem a lap szerkesztőbizottsági elnökének. Az Öntödei Múzeumban tartott szerkesztőbizottsági üléseken mindig segítőkészen támogatta a lap ügyeit. Ezeknek a hangulatos együttléteknél kedves színfoltja volt, amikor egyik kerek születésnapján a szerkesztőség egy ikresedett kvarckristállyal ajándékozta meg, emlékeztetve a kristálytani orientációs kutatásaira. Prohászka professzornak minden bizonnyal meghatározó szerepe volt abban, hogy a Kohászat című folyóiratot az MTA Műszaki Osztálya befogadta a doktori eljárásban értékelt lapok közé.

A rendszerváltás utáni zavaros években több alkalommal beszélgettünk az anyagtudomány és az anyagtechnológia hazai helyzetéről. Prohászka János is többször kifejezte, hogy tenni kellene valamit a szakma továbbéléseért. Egy ilyen beszélgetés során fogalmazódott meg az I. Országos Anyagtudományi és Technológiai Konferencia és Kiállítás megszervezésének gondolata. A Dunai Vasmű és személy szerint dr. Zsámbok Dénes támogatásával sikerült megfelelő helyszínt és körülményeket biztosítani az első rendezvénynek. Prohászka professzor örömmel vállalta a megnyitó előadás megtartását. Zsámbok Dénessel együtt nagy izgalommal készültünk a Dunai Vasmű Lemezalakító Szabadidő Központjában a konferencia megnyitására. Ez a Szabadidő Központ a Vasműbe vezető úttól távol, a Duna-parton van. A konferencia előadójának és a mintegy 60 résztvevőnek a megnyitóra sikerült megérkeznie, éppen csak a legfontosabb személy, a konferenciát megnyitni hivatott Prohászka János hiányzott. Az elnökségben a Dunai Vasmű akkori vezérigazgatójával, dr. Horváth Istvánnal és dr. Zsámbok Dénessel együtt úgy döntöttünk, hogy kezdjük el a programot az eredeti tervek szerint. Így én kaptam szót, és rövid előadásom közepén a terem ajtajában megjelent a várva-várt Prohászka János professzor, és látva a helyzetet, csak annyit mondott: „Balázs, nyugodtan fejezd be, majd utána én elmondom, amit terveztem.” Ez

az apró incidens is rávilágított nagyvonalúságára és a jó ügyek iránti elkötelezettségére.

Ahogy a professzor úrhoz fűződő emlékeimet sorra veszem, egyre újabb és újabb emlékképek merülnek fel. Egy ilyen visszaemlékezés azonban teljességre nem törekedhet, nem az a célja. Mégis a következő két epizód nem hagyhatom ki a sorból, ezek már az ezredforduló utáni évekhez kötődnek.

Professzor úr szakmai-tudományos munkásságának összefoglalását jelentette a Fémek és ötvözetek mechanikai tulajdonságai című könyv megírása, amelyben az adott kor legrangosabb angolszász szakkönyveinek példáját követve foglalta össze a mechanikai metallurgia alapvető ismeretanyagát. E munka alapját a dolgozószobájának hangulatát meghatározó könyvszekrényben őrzött, mintegy kétszáz könyv jelentette. Nagy megtisztetésnek vettem a könyv lektorálására való felkérését. Ez két részben történt meg. Az első, alapvetően a mechanikai vizsgálatokkal foglalkozó rész lektorálásába bevontam egyik fiatal munkatársamat, Takács Mártont,

Dr. Prohászka János professzor Fémek és ötvözetek mechanikai tulajdonságai című könyvének címlapja

aki elsősorban a vonatkozó szabványok nagy tudója volt. A könyv terjedelmének mintegy egynegyedét kitevő rész alapos lektorálására elegendő idő volt. Észrevételeinket személyesen egyeztetjük professzor úrral, ő pedig készségesen elfogadta a javító szándékú megjegyzéseinket. A hátralévő rész lektorálására a kézirat leadásának sürgető határideje miatt – ha jól emlékszem – egy vagy két hét állt rendelkezésemre. A helyzetemet még nehezítette, hogy éppen ebben a két hétben terveztük a balatonfüredi UNI Hotelben első unokánkkal szabadságunk eltöltését. Ekkor már túl voltam első szemműtéten, és a lektorálás csak feleségem segítségével volt lehetséges. Szerencsére, a könyv szerkesztőjének, dr. Dobránszky Jánosnak a gondos munkája következtében lényeges javításra nem volt szükség, a lektori véleményem megfogalmazásakor legfeljebb arra utalhattam, hogy egyes fejezetek témaköréről szívesen olvastam volna még többet professzor úr megfogalmazásában.

A másik epizód egy adott időponthoz kötődik, mégpedig

a Többes fázisú acélok kifejlesztése rövid című program első konzorciumi üléséhez. Ez valamikor 2003 őszén volt, és az első ülésünkre felkértem Prohászka János professzor urat, hogy tartson előadást a többes fázisú acélok szövetszerkezetének kialakulásában meghatározó szerepet játszó ortho- és paraegyensúlyokról, ahogy azt már az anyagtudomány.eu blogom egyik anyagában megírtam. Erről az ülésről a résztvevők, elsősorban az előadó engedélyével hangfelvétel is készült. 20 év távlatából már nagyon bánom, hogy ez a hangkassetta elkallódott, és professzor úr emlékét csak könyvei, publikációi és a képek őrzik.

Prohászka János professzor úr halálának 10 éves évfordulója minden bizonnyal sokunkban visszahozza gazdag életútjának egyes elemeit. Nekünk, utódoknak – például a Prohászka János Alapítványnak – a kötelessége, hogy a műszaki anyagtudomány művelésének az általa kijelölt útján tovább járjunk.

Verő Balázs

A Magyar Roncsolásmentes Vizsgálati Szövetség kiadványa

Anyagvizsgálók Lapja

Az Ország vezető szaklapja

ELŐZETES

A lap kiemelt támogatója: **M-A-E** Magyar Anyagvizsgálók Egyesülete

Online Tudományos Közlemény a magyar szaknyelv ápolásáért

110 éve született Gillemot Ferenc

Szakkolgozat és Diplomatervezési pályázat cikkei

Magyar Anyagvizsgálók Egyesületének elnökei: Czékus Aurél

2023/I. lapszám